

S O K F É L E.

54. Szám. Béts. Julius 5-dikén. (2) 1855

Emlékeztető Jegyzetek.

J u l i u s.

3 Jul. — 1804. Nagybányán szörnyű jégeső, mely 200,000 fl. kárt okozott.

4 Jul. — 1809. A' Frantziák átkelnek a' Dunán. — 1850. Algier. Reggeli négy óraker az ezer öltre Algierből fekvő Tsászárerőssége felé intézik tüzöket az ostromló álgú sántzok. Hét órai makats ellentállás után elhagyatik az erősség, mely azonnal rettentő ropogással felrepül a' levegőbe. Harel generál legottan elfoglalja a' még füstölgő omladékokat.

5 Jul. — 1809. A' Frantziák elfoglalják Entzersdorfot és elterjednek a' síkon. — 1850. Algier. Bourmont 's a' Dey közt megtörtént az egyezés, 2 óraker délután frantzia zászló lobog a' Dey palotáján.

A' „le père de famille“ című frantzia Journál ismertetése.

A' 40 sőt több esztendőök óta forrásban lévő Frantzia Nemzet, ezen, egy nagy nemzetre nézve rövid idő alatt, sok útait megpróbálta a' nemzeti megifjodásnak, úgy nevezett reformálásnak, mely gyakran kegyetlen revolúciókba is ment által. — Voltak idők, melyben a' zabolátlan pór nép befolyása alatt „az egyenlőség 's szabadság“ balúl értetű epocháiban a' legjobb akaratú 's szándékú férjfiak kin-padon vesztek el; mások ettől menekedni akarván, külföldön bujdosnak, 's gyakran mint elhírelt lázzasztók elfogattattak és egészségtelen tömlöttökben zárattattak; voltak ismét idők, midőn a' vissza vonás magvai elhintetvén a' nagyra termett Nemzetben, elvetemedett fiaik ön hazájok belsőjében dühösködtek; míg végre a' hatalmas Hódító vaspáltzája alatt minden meghajlott. Szé Toldalék a' M. Kurirhoz.

lidség, keménység, mérséklés, kegyetlenség, váltották fel egymást. Majd minden erő nélkül volt a' Kormány, és semmi nem ment teljesedésbe; majd ismét vérrel irtak még kis tekintetű törvényeket is; szóval a' Frantzia Nemzet előbb respublicai, majd tsászári országzás formája alatt, a' két végsőben állást, a' szabadságot és despotismust egyaránt megpróbálta.

Végre még sem forrván ki magát eléggé ezen tüzes vérű Nemzet: a' környületek az 1850-diki revolútiót szülték. — Ezután letsilapodván a' Nemzet, úgy látszik, hogy a' józanabbak egy eddig tán éppen nem is, vagy legalább ha sikerre számot akartak tartani, nem oly mértékben, mint kellett, űzött pályára léptek fel, 's a' helyett, hogy bitófákat állitnának, tsak „codex criminale-t“ készitnének: arra törekszenek, hogy a' Nép, a' Nemzet tömege, a' jót magáért betsülje, szeresse, 's kövesse, szabad akarattól, mint józan emberhez illik, nem pedig a' kemény büntetésektől rettegésből. Ezen nagy tzel elérésére vezérő eszköznek választák a' nép-nevelést, tanitást. Ezek eszközül pedig több igen oltsó árron kapható folyóiratokat alapitottak meg, mellyekben a' köznép fogatihoz alkalmaztatott tzikkelyek közöltetnek, gyakran a' legfontosabb tárgyakról is igen egyszerű értekezetek foglaltatnak, úgy hogy azokat egy természetes józan eszű ember minden nagy fejtörés nélkül olvashatja, vagy olvasni hallván felfoghatja, megértheti, 's ismereteit számos tanúságokkal szaporithatja.

Illyen köznép számára szánt folyóírás a' fentebb említett „*le père de famille*“ *) is. Magyarúl tán a'

*) *Le père de famille*, Journal des Intérêts, des Droits et des Devoirs, publié par la société d'instruction nationale et du bien public, sous le patronage de plus de cert pairs de france

familia atyjának nevezhetnök. Ezen, a' nép javát, igazait, 's kötelességeit előadó folyóirat, mely egy a' nemzeti oktatás 's közjó előmozdítására több mint száz frantzia Pair 's képviselőkből öszve állot Társaság ol-talma alatt tétetik közzé, esztendőnként 4 franc-ért (mintegy 4 fl. a' mi pénzünk szerént). Kezdődöt 1831-diki Julius hónapban. Az első félesztendei folyamat finom papiroson, szép, mondhatnök, kivált a' miénk-hez képpes, pompás nyomtatásban, nagy 8-ad réthben 674 oldalra, 42—43 ivre terjed, 's nem több mint két váltó forint. — Ezt ne felejtsük, — 's én már a' 4-ik kiadásból olvasom 's közlöm ezt itt. — A' munka szel-leme 's tzélja: Az akármely korú 's osztályú mind két nemen lévőket arra tanítani, a' mi nekik leghasznosabb: a' városi 's falusi köznép természeteti, erköltsi, 's értel-mi állapotját javítani.

Bővebb ismertetésül kívánok némely tikkelyeket is belőle közleni. — Legelső benne a' Királynak a' Tanítás hasznairól mondott beszéde 1831 Junius 9-dikén.

„Én mindég megösmertem, hogy ha az emberi nemet javítani akarják, tanítani kell azt. — A' neveies teszi az embert jobbá. Távolyagok azon gondolat-tól, mely szerént az embereknek tudatlanoknak kell lenni, ha a' kormányok erősen akarnak állni. — Ezen rendszer még a' vadság (barbaries) maradványa, ennek ki kell töröltetni évkönyveinkből. Sőt inkább, hogy az emberek az őket igazgató Kormányoknak engedel-meskedjenek, hogy annak jóvoltit betsülni tudják,

et Deputés. Par au quatre francs. Esprit et but du journal : Enseigner à deux sexes, à tous les âges, à toutes les classes ce qu'il leur importe le plus de connaître: améliorer la condition physique morale et intellectuelle du peuple des villes et des campagnes.

hogy esküdt hűséget híven megtartsák, tanítani kell őket, 's meg kell menteni azon ál-útaktól 's hamis arányoktól, melyre eltérni úgy is igen hajlandók. Én tehát erősen éhajtom, hogy az oktatás a' társaság minden, még legszegényebb osztályai közt is elterjedjen; ez azon eszköz, mely által a' Nemzet annyi értelmesség 's világosság tömeget fog öszszesíteni, melyre szüksége van, hogy a' jólét azon fokára eljuthasson, mellynek elérésére olly igen méltó, és hogy olly boldog lehessen, mint ezt az én szívem kívánja, 's mint azzá tenni meg is érdemli.“ Valóban egy a' XIX-ik században országoló Király szájába illő szavak.

Vannak ezen folyó iratban több jeles, kivált a' Nevelés javítását érdeklő tziikkelyek. Az egésznek a' törekedése a' látszik lenni, hogy minden ember annyira fejlődjék ki, mint arra képes; hogy így magában állván, senkinek a' kezébe csak gyáva, 's a' história tanúbizonyysága szerént gyakran irtóztató dolgokra vetemedett eszközzé ne válják. Valóban óhajtani lehet, hogy minden státusok, mellyek jobb belső elrendelésekkel foglalatoskodnak ezen kezdenék az igazítást. Kivánatos, hogy azon kevés számú jók, kik egy Státusban a' jót akarják is 's ahoz értenének is: egy jobb generatió nevelésén iparkodjanak, mely az előítéleteken felülemelkedve az igazításokat, mellyekre szüksége van a' nagy egésznek, nemes maga megtagadással munkába venni, 's végre is hajtani képes legyen.

Tréfa - szikrák.

István Gazda hirtelen rosszszúl lett, kín tseppeket izzada ki elsápadt homlokán, 's felesége rémülten futott a' sebészért, mert leánya, kit a' legénység kö-

zönségesen *Helység rózsájának* nevezett, nem vala otthon; kedveskedésül 'senditzét vitt volt a' fagylaltra ráúnt Úrfinak. István a' helység birtokosabb parasztjainak egyike vólt, 's így a' sebész sem leheté rest; megjött tsak hamar, 's rettenest sajdíttató pillanattal méregetvén a' nyöszörgöt „kigyelmed bizonyosan megtsömörlött“ szólla hoszszas de nyomos ér-tapintgatások után. Meglehet — felele István — egy kis kövér gulyáshúst ettem volt, az igaz jó korán. 'S étvágygyal ette e' kigyelmed? kérdi a' Sebész. Nem biz én — ásítozá bádjattan a' beteg — hanem jó crös paprikával.

Egy fiatal művész B—ből G—ra utazék, hol mutatása közben, szerentsés etsetje számos kedvellöket, 's sok szép betsületet (az az pénzt) szerze néki. Y Úrnak is, egy lábalógázó birtokosnak a' vidékben, fülleibe hatott a' ditséret; tsudálkozásig bámúlá a' fiatal de jártas kéz mester műveit, 's lelkében magas, még eddig nem ismert érzetek kelének. — Nállam is hevernek, úgymond, a' padon vagy két öseimről maradt ki tudja mily betses darabok, kikén ragadni a' senyvesztő penész végromlással fenyegető veszélyéből; 's kitisztátások végett a' festőt magához meghívá. A' por lepte képek leparantsoltátának a' mindenés tárból, 's átadatának a' művésznek, mellyek közzül az egyik, mint később a' festő észrevevé, egy nyalakodó ebet, a' másik egy disznót ábrázola, melly malatzjait szoptatá. „Kár ezekre költeni Uraságodnak — mond a' művész — hiszen ezek hitványságok, 's a' fáradságot éppen nem érdemlik meg.“ „Áh! — felele kedvetlenül Y Úr — hogy volnának ezek hitványságok, tsak tisztítsa ki szépen az Úr, hiszen azok mind familiai darabok.“

Hegytetön valék néhány jó barátim biztos körében, körülünk eleven ifjontzok pajzánkodának, 's távolabb friss levegő után kapkodó városi nép-egyvelg csoportozék. Gyönyörű vala a' táj 's a' B—t környező vidék egyik legszebbike, itt ott kopár rohanásnak indúlt sziklák, majd setét rengetegek emelkedének fel, alant friss patak tsörge le, keresztül a' zöldellésnek indúlt völgyön, hol az illatok tiszta tengerében remegő halak 's vad syrenek helyett szelid Leánka-sereg bolyonga.

Mindenfelől látszék, a' pezsgő emberiség miként örüle az ifjúdo természetnek, ki levegő után kapkodott, ki a' lágy fűbe bukdosott, ki bikává, ki Európává 's a' t.-vé akara átváltozni. E' közben haj! haj! bravó! bravo! elkezd a' túlsó dombon egész erejéből kiáltozni két ifjontz, mint gondolánk, 's később meg is tudók, pajkosságból; a' völgy kettőzteté a' hangot, 's lázzasztva riadának a' tsend lepte tájon ált. Zajongó lárma közt rendetlenül tolakodott mindenfelől az újságra vágyó nép, 's tekintetét merően a' domb tetejére szögezve, vak léptekkel törtete feléjek; természetesen ki orra, ki mire bukék, mellyel a' tolongók nem gondolva, tűzbe jött hadi lóként törtek a' hömpörgő rikóltokon keresztül. A' jelenet megváltozék, mert ki megsebesedett, ki vérzett, 's nem tudván kinn állni boszszúját, a' gyászos sors tsak ugyan a' bohóskodott ifjúra kerüle, mely elől az okosabbik, a' büzt előre éreztében, jókor elillana.

Ki neveté, ki sajnálá, ki magasztalá, ki átkozá a' történetet; nekem pedig eszembe jútott sok irász, hadász vadarász 's a' többi ás, ész.

Egy orvos azt állítá, hogy még' egyetlen egy receptet sem irt ollyast, melynek haszna nem lett volna. — Több Uratsok kikelének ezen vakmerő állítás ellen, egy szívvel lélekkel lehetetlennek állítván azt. „Én betsületemre mondom ezt az Uraknak“ szólla az Orvos, „mert ha a' pacienseken nem, még is tsalhatatlanúl segített — rajtam 's a' Gyógy szerároson.“

Nagy atyus köhög, midőn az unoka felsóhajt. A' sóhajtás 's köhögés két öszve nem férhető hatalmasságok, mellyek Valónkra igen nagy befolyásúak.

Egy sóhajtással kezdődik a' szeretet, 's földi elhaló létünknek utolsó lehellete egy sóhajtásban repül el. — A' köhögés magában véve egy erős megrázkodás. — Köhögünk midőn egy felpöfeszkedett hitvány embert pillantánk meg, ki rántzba szedett homlokkal tudós képet bitangol, — vagy egy ostobát, ki verseket farag, vagy egy szeretetre méltó szomszéd Aszszonyinak tselt vetni készül.

Az emberi életben a' sohajtást többnyire köhögés követi; sóhajt az ember az első köhentésig, 's köhög az utolsó sóhajtásig.

K—ch.

Történeti emlék.

Az Asperni ütközet után (19—20 Máj. 1809) következő levelet irt jó Királyunk a' fenséges fővezérnek: Kedves Testvérem, Károly FőHertzeg! Kijelentém ugyan tegnap szóval kegyednek a' legélénkebb hálát a' kivívott ditsőséges győzedelemért, de ez nem elég szívemnek. Megújítom ezzel 's minden alkalommal, minthogy én, kit az isteni gondviselés egy nagy birodalom uralkodójává teve, meg nem jutalmazhatom érdemszerint

Kegyedet, legközelebbi hartzársait 's vitéz hadamat.
 Kegyednek vala fenntartva a' kevély Ellen tizenötévű
 hadiszerezséjét megakadályoztatni. Kegyed szivem
 kedvelte Testvérem! Valódi illetődéssel látám tegnap
 a' seregnek nagy bátorságát, lelkesedését, látám fér-
 fias eltökélését, a' birodalom függetlenségét kivívni.
 Éltémnek legszebb pillantatja vala az; egy ritka kedv-
 emelő látás, melly szivemben maradandó leend. Ké-
 rem Kegyedet, Kedves Testvérem, mondja meg ezt
 derék hadamnak, 's áldozzon fel Kegyed mindent e'
 példátlan szellem fentartására.

Majus 24-kén 1824.

Ferentz.

Prófeták, 's Költők.

Arról a' mi jövendő igazat hirdettek az elsők
 A' múltból hamisat mondani szoktak ezek.

Janus Pannoniusnak ön maga által készített sír-
 verse magyarra fordítva.

Itt fekszik Janus, Heliconból a' ki először
 Sok koszorús Musát a' Duna partra hozott.
 E' tziemet hadd tsak nekem fekvőnek irigység
 Minthogy neked nints a' temetőbe helyed.

Tolnay Károly.

Rejtett szó.

Férjfinak és lánynak fejeit fedi bé az egészem;
 Vágd hajam, úgy nekülem nem kell elkezdeni semmit.

Szontagh Pál.

Megfejtés az 53. számban: Babug.

Igazítás az 50-dik számban: „Tudományok és szép mesterségek”
 olv. Tudományok és szép mesterségek *Le Sage* után.